

Sprokkels

IVN Veghel - Najaar 2018

Leren blijft leuk

Tweet jij of tweet ik?

Gluren bij de marterburen

Werkgroepen

Bestuur

Amfibieënwerkgroep:

Matty Meij0413-35 00 71

Geerbos/Insectentuin:

Pieter van Breugel0413-36 27 53

Plantenwerkgroep:

Karin Koppen0413-21 02 16

Schoolgidsen:

Hanneke Leenhouts0413 28 78 51

Marja van Heijst0413-35 40 47

Tentoonstellingen:

Mia Rooijmans0413-36 27 77

Veghels Landschap (landschapsbeheergroep):

Fer Kalis0413-34 13 48

Veghelse Vogelaars:

Wolter Brongers0413-34 07 64

Vrijdagochtendwandelinggroep:

Pieter van den Berk0413-36 60 84

Wandelinggroep met de Donk:

Mia Rooijmans0413-36 27 77

Weidevogelgroep Boerdonk e.o.:

Tom van Lieshout06-51769185/0413-36 62 55

De schoolgidsen gaan met hun tijd mee en hebben een eigen e-mail adres: schoolgidsenveghel@gmail.com

Voorzitter:

Fer Kalis0413-34 13 48

Marterweide 7, 5467 LK Veghel

bestuur@ivn-veghel.nl

Secretaris:

vacant

Penningmeester ad-interim:

Henk van Helmond.....06-515 534 30/0413-36 74 76

Lavendelaar 34, 5467 BE Veghel

penningmeester@ivn-veghel.nl

NL62 TRIO 0338 4476 36 t.n.v. IVN Veghel

Lid:

Marianne van Zeeventer0413-78 52 07

Roekdonk 2, 5467 DP Veghel

Lid:

Bjorn van Lieshout06-11740738

Julianasingel 36, 5469 AJ Erp

boom ingepakt in spinsel (foto T. Hermans)

Vertrouwenspersoon:

Matty Meij0413-35 00 71

Parkietendonk 5, 5467 DR Veghel

Foto voorkant:

Koninginnenpage, foto Bjorn van Lieshout

Voorjaarscursus, Dommeldal, foto Antoon Raaijmakers

Foto voorwoord:

Hengels, foto Peter Otte

Sprokkels

IVN Veghel - oktober 2018

Van het bestuur,

Wat een tegenstelling: had ik het in mijn vorige bericht nog over de extreme koude tijdens de voorjaarswandeling, nu zijn we aan het bijkomen van een ongekend warme en droge periode. Nederland heeft dan wel een gematigd klimaat, maar de extremen worden steeds duidelijker. Het maakt ons ook duidelijk hoe afhankelijk we zijn van de natuur, ook al denken we zo veel in de hand te hebben. Misschien dat het een begin kan zijn voor meer respect voor de natuur.

Het bestuur heeft de afgelopen tijd zo goed als het ging met de beperkte bezetting geprobeerd de zaken gaande te houden. Onder andere door te proberen het overleg met de gemeente in goede banen te leiden. De nieuwe gemeente Meierijstad is druk bezig beleid te ontwikkelen voor de gehele gemeente en wil dat graag doen met de gebruikers, de burgers. Zo wil de gemeente een overleg starten over het beheer van de openbare ruimte. Uit eerdere bijeenkomsten waren 10 knelpunten opgehaald. De gemeente wil per knelpunt een klankbordgroep formeren om mee te denken over te ontwikkelen beleid en dat voor de hele gemeente, niet alleen voor Veghel. Gelukkig waren de natuurvereniging al eerder bij elkaar gekomen om af te spreken zoveel mogelijk gezamenlijk op te trekken. IVN Veghel hoeft dus niet in haar eentje de natuur te vertegenwoordigen in die klankbordgroepen maar doet dat samen met IVN St. Oedenrode, NMC Schijndel en het Roois Landschap. Het valt niet mee om in de vakantieperiode tot een afspraak te komen maar een begin is gemaakt.

Vanuit het bestuur is een brief gestuurd aan het waterschap met het verzoek tot handhaving van het verbod 'inbrengen van vislood in zoet water'. Het blijkt dat vissers bij het uitoefenen van hun hobby regelmatig hun lood verliezen, en alles bij elkaar is dat een grote hoeveelheid vervuילend materiaal. Wij hebben het waterschap niet gevraagd om elke visser te gaan controleren maar om er naar te streven gebruik en verkoop van vislood op zo kort mogelijke termijn te laten verbieden.

vervolg bladzijde 3

Inhoud

- 5 Zwaar Quoten
- 6 IVN activiteiten binnenkort
- 8 Voorjaarscursus (verslag)
- 10 De twee marters
- 14 Fietstocht de Blekert (verslag)
- 16 Spinnen: "maxi" en "mini"
- 17 Openbare ruimte (IVOR)
- 18 De wilde stad (verslag)
- 19 Gemeentelijk overleg
- 21 De plantenwerkgroep op pad (verslag)
- 22 sapsteel
- 23 Wat is IVN? Aanmelden lid

Redactie:

Monica Bouman 0413 354789
Karin Koppen 0413 210216

*kopij voor de wintereditie insturen
vóór 1 november
redactiesprokkels@ivn-veghel.nl*

vislood (foto P. Otte)

Het waterschap heeft laten weten dat in mei 2018 een Green Deal Sportvisserij Loodvrij is ondertekend. Daarin is bepaald dat de sportvisserij in 2027 loodvrij moet zijn. Mocht dat dreigen te mislukken dan zal de Rijksoverheid maatregelen overwegen zoals een verbod op gebruik of verkoop van lood.

Voor nu zal het waterschap het gebruik van alternatieven voor vislood in het beheergebied stimuleren. Een 'mooi' voorbeeld van hoe moeizaam het is om maatregelen te ontwikkelen om tot een schoner milieu te komen.

Van Nico Ettema, een IVN'er uit Uden en een groot kenner van het Annabos kregen we een verslag van een inventarisatie van de afgelopen jaren. Hij maakt enthousiast melding van belangrijke veranderingen in de flora als gevolg van maatregelen genomen door het waterschap om de waterstand omhoog te brengen. Mooi om te horen dat sommige dingen wél lukken.

Binnenkort is de relatieve zomerrust binnen het IVN ook voorbij. Er zal onder andere begonnen worden met het treffen van voorbereiding voor het 40 jarig jubileum. Alvast iets om je op te verheugen.

Namens het bestuur,
Fer Kalis, voorzitter

noot redactie: een artikel van Nico Ettema over het wijstherstel zal in de volgende Sprokkels verschijnen.

karper met visser (foto Peter Otte)

Van de redactie

De redactie heeft zich voorgenomen om veel aandacht te besteden aan excursies, lezingen en andere activiteiten van onze vereniging. Ook heeft zij zich voorgenomen om zichtbaar te maken waar IVN zich nog meer mee bezig houdt: IVN wordt namelijk regelmatig uitgenodigd door de gemeente voor klankbordgroepen en ander overleg; ook het Waterschap heeft bijeenkomsten met de verschillende natuurverenigingen waarbij IVN kan aansluiten. Beide voornemens zijn aardig waargemaakt!

We vinden het geweldig dat kopij ruim voor de deadline binnen stroomde; zo heeft de redactie op een relaxte manier deze Sprokkels kunnen maken. Bij het samenstellen van het blad is het ook de taak van de redactie om te redigeren; het kan zijn dat een stuk ingekort wordt om het passend te maken of dat er tekstueel wat aanpassingen nodig zijn; ook kan het zijn dat de redactie besluit dat een stuk niet overeenstemt met de geest van IVN en/of Sprokkels en het daarom niet plaatst. Altijd zal dit weloverwogen gedaan worden en als het een 'grote' ingreep in een tekst betreft dan zal dat in overleg met de schrijver gebeuren. Foto's waar mensen herkenbaar op staan mogen we niet plaatsen behalve als er toestemming voor gegeven is. Jammer, want veel leuke actiefoto's kunnen daarom niet geplaatst worden. Iets om rekening mee te houden als u foto's maakt van een activiteit Plaatjes 'geplukt' van internet kunnen wegens copyright wetgeving ook meestal niet opgenomen worden.

Drie Sprokkels willen wij per jaar uitbrengen; de Voorjaar/Zomer editie is al verschenen en nu het Najaarsnummer. De Winter editie zal eind dit jaar of begin 2019 verschijnen. Wij hopen dan net zoveel kopij te ontvangen als voor dit nummer!

Veel leesplezier, Monica en Karin

Ledenadmin

In juni bereikte ons het droevig bericht van het overlijden van Mies van Lankveld - van de Rijt, echtgenote van Bert van Lankveld.

Nieuwe leden: Danielle Walraven en Tjerry van Schijndel uit Veghel.

Danielle werkt op de Natuurtuin, is begonnen met een opleiding onderwijsondersteuner groene sector en is ook al actief als schoolgids!

Let op: opzeggen lidmaatschap vóór 1 december van het lopend jaar, info@ivn-veghel.nl

Karin Koppen

Zwaar Quoten

Twitterberichten voor de digibeet

Een aantal jaar geleden werd mij aangeraden om actief te worden op Twitter en dat blijkt een prachtig medium te zijn om op een heel makkelijke manier aan informatie te komen. Ik ben voornamelijk geïnteresseerd in natuur(onderzoek) en stuur daarover zelf ook berichtjes (Tweets) naar mijn volgers of stuur tweets door (retweets) van accounts die ik zelf volg. Tot een paar maanden geleden mocht een twitter bericht niet langer dan 140 tekens zijn maar tegenwoordig is het 280 tekens en daarin kun je veel kwijt maar blijft het toch snel leesbaar. Met toegevoegde foto's of links naar sites kun je voor meer informatie zorgen.

Mijn grootste drempel om hieraan te beginnen was onzinnig geneuzel en dat is er ook veel te vinden maar accounts die beginnen met "goedemorgen iedereen, ik zit aan mijn ontbijt met een heerlijk croissantje" worden door mij onmiddellijk ontvolgt. Gelukkig blijven er een heleboel interessante accounts over en krijg ik elke dag zo'n 50 berichtjes binnen over de meest uiteenlopende onderwerpen. Als ik zin en tijd heb lees ik die maar regelmatig ook niet. In deze Sprokkels zal ik er een aantal het voetlicht laten passeren.

Mocht er iemand geïnteresseerd zijn in hoe Twitter precies werkt dan wil ik wel een keer specifiek uitleg komen geven.

"Big Yellow Quick"

M/V gezocht

De Werkgroep Veghels Landschap is actief bezig met het beheer van het landschap binnen de gemeente Veghel. Heel specifiek met het gebied het Ham Havelt. In overleg met de gemeente heeft de werkgroep dit gebied 'geadopteerd' voor wat betreft het bijhouden van de knotwilgen. En dat zijn er nog al wat in dit hele stuk buitengebied van Veghel tot Keldonk. We zijn er mee begonnen in 2016. Al snel werd duidelijk dat de werkgroep al het werk niet gedaan kreeg met één werkdag per maand. Op initiatief van de deelnemers is besloten om over te gaan tot 2x per maand een zaterdag ochtend te gaan knotten. Dit maakte een groot verschil en het afgelopen seizoen werd duidelijk dat goed beheer mogelijk is met een snoeibeurt om de 3 à 4 jaar. De accuzaag zaag levert een grote bijdrage om dat te bereiken. Maar... natuurlijk gaat het om de mensen. De werkgroep heeft ongeveer 20 leden waarvan er elke 2 weken zo'n 10 actief zijn. Genoeg om het werk te doen; maar wat extra menskracht is zeker welkom. Er is werk op elk niveau: je kunt komen zagen met de hand of met de accuzaag als je een diploma hebt, takken versjouten of gezellig langskomen met de koffie.

Het knotseizoen wordt geopend met de landelijke natuurwerkdag, de eerste zaterdag in november. Dit jaar is dat zaterdag 3 November. We gaan dan nog niet knotten omdat er dan nog vaak blad aan de bomen zit, maar we starten dan het werkseizoen met het vrij maken van poelen van bomenopslag.

Kortom: genoeg te doen. Het is gezellig, goed om fit te blijven, er is altijd koffie met koek en heel vaak is er soep toe. Ben je enthousiast geworden? Laat het even weten met een mailtje of een telefoontje en we maken een afspraak.

Fer Kalis, coördinator Veghels Landschap
Email: fam.kalis@home.nl
Telefoonnummer: 0413-341348

Knoflookpad

Het re-introductieproject knoflookpadden in 't Hurkske van enkele jaren geleden wordt gemonitord door de amfibieënwerkgroep en RAVON. Met luisterrondes en het plaatsen van fuiken proberen zij een beeld te krijgen van de stand van zaken. Er kan een bescheiden succesje gemeld worden: de eerste knoflookpadlarve is gevonden!

Het verschil tussen de larve van knoflookpad en groene kikker is o.a. het formaat, de kleur, spitse staartpunt en de plek waar de hoogste punt van de bovenste staartzoom zich bevindt.

knoflookpadlarve (foto Anja Kerkhof)

knoflookpad juveniel, 't Hurkske 2013 (foto T. Hermans)

IVN activiteiten binnenkort

ZIE WWW.IVN-VEGHEL.NL VOOR VERDERE INFORMATIE

Zaterdag 6 oktober: dagwandeling Rob

9-17 uur, vertrek vanaf Stadhuisplein

'Ommetje Grevenbroek' is een kortere versie van de Grevenbroektocht, nl. 13km. Stevige schoenen is aan te bevelen en lunchpakket meenemen. De wandeling start bij de De Achelse Kluis op de grens van Nederland met België en gaat door de vallei van de Warmbeek. Men komt door de gebieden Rozendaal, Haarterheide en Grevenbroek. Rob Knechten en Toine Olijslagers hebben de leiding; natuurlijk hopen zij op goed wandelweer. Maar een goed humeur is ook belangrijk en dan mag er best wel eens een druppeltje vallen! Van Stadhuis Veghel naar startpunt is 65km; er wordt gecarpoold en benzine kosten worden gedeeld.

Donderdag 11 oktober, Het Boeiende Bodemleven

20-22 uur, lokaal IVN Veghel

Een lezing over het bodemvoedselweb vanuit het gezichtspunt van de moestuinierster. Minke Greve vertelt over het leven 'ondergronds' en ook over de verschillende manieren om zelf een bijdrage te leveren aan het behoud van de bodemvruchtbaarheid. Het maken van compost is een van de onderdelen en zal ook ruimschoots de aandacht krijgen. Minke geeft de lezing namens Velt (vereniging voor ecologisch leven, koken en tuinieren) en zal ook verschillende boekjes van Velt meenemen die te koop zijn.

Zaterdag 20 oktober, Natuur bij Nacht

20-22.30 uur, vertrek vanaf Stadhuisplein

Nachtelijke escapades zijn bijzonder, het dwingt een ieder om zijn/haar zintuigen op een andere manier in te zetten waardoor de perceptie heel anders is als bij een 'gewone' excursie. Dieren die zich overdag schuil houden zijn met een beetje geluk waar te nemen, hemellichamen die wel of niet schijnen maken de tocht mysterieus en het onbekende lopen in het donker maakt dat je je als mens heel klein voelt. Monica Bouman en Fia Fiers leiden deze excursie.

Dinsdag 6 november, Staat de natuur in brand?

20-22 uur, lokaal IVN Veghel

Een lezing door Koen Luysen van Natuurpunt België over de huidige inzichten over klimaatverandering, oorzaken en gevolgen. De gevolgen van klimaatverandering zijn voor ieder zichtbaar en dagelijks is er wel het een en ander over te lezen in de kranten; ook over de voorname om hier een halt aan te roepen. Op deze avond wordt alles nog even op een rijtje gezet: hoe zijn we zo in deze problemen geraakt? wat is waar en wat is niet waar? wat zijn de gevolgen?

Zaterdag 3 november, Natuurwerkdag

9.30-12.30 uur, locatie volgt

Laten we de natuur haar gang gaan dan zal alles uiteindelijk bos worden. Dus is het ook in de natuur 'tuinieren' door o.a. jonge boompjes uit heideveldjes of rondom venetjes te trekken om het heidelandschap/oevervegetatie te behouden of om wilgen te knotten om zo deze waardevolle landschapselementen in stand te houden. De landelijke natuurwerkdag is tevens de start van het seizoen van de werkgroep Veghels Landschap en wordt gecoördineerd door Fer Kalis.

Donderdag 22 november, Foto's voor de Vuist

20-22 uur, lokaal IVN Veghel

Aan het eind van het jaar neemt Pieter van Breugel ons mee in zijn ontdekkingen van het afgelopen jaar. Ieder jaar weer lukt het diverse zeldzame bijen, wespen en andere insecten om de weg te vinden naar de tuin van Pieter of naar de Insectentuin in het Geerbos. En het lukt Pieter om daar dan weer de mooiste foto's van te maken. Een avond van verwondering over een wereld waar maar weinig IVN leden weet van hebben.

Woensdag 12 december Sprokkelavond

20-22 uur, lokaal IVN Veghel

De laatste activiteit van het jaar is traditioneel een feestelijke avond maar nu extra omdat de afdeling dit jaar 40 jaar bestaat! Ingrediënten voor een Sprokkelavond zijn natuur en IVN leden en nu dus met een feestelijk sausje. Daarnaast is er ruimschoots tijd om een praatje te maken en te genieten van de baksels en ander lekkers.

Zondag 6 januari, Nieuwjaarswandeling

14.00-16.00 uur

Zondag 6 januari, na alle feestdagen, een lekkere wandeling door de Eerdse Bergen. Na afloop brengen we een toast uit aan het nieuwe jaar!

Voorjaarscursus

TEKST: WIM BAERVELDT

Het is zaterdagochtend 26 mei 2018, 6.00 uur 's morgens. Verzamelen voor de laatste excursie van de voorjaarscursus van IVN Veghel!! Deze keer gaan we naar Erp, naar het natuurgebied het Hurkske. Omdat het een echte vogelexcursie is, moeten we vroeg uit de veren!

Onder leiding van Fer en vogelaar Leo trekken we met 16 mensen vanaf de Boswachter de natuur in, maar niet voordat we in twee vogelkasten hebben gekeken waarin jonge koolmezen zitten.

buitenles 4, koolmezen in nestkast, 't Hurkske (foto W. Baerveldt)

Omdat het nog vroeg is, worden we lopend door de bossen verwelkomd door allerlei vogelgeluiden, teveel om op te noemen. Leo weet precies welke vogel waar zit en welk riedeltje die ten gehore brengt. Maar de tijftjaf, het roodborstje en de koekoek zijn de meest herkenbare herriemakers, al zien we de vogels zelf niet. Helaas zijn er wel veel muggen irritant aanwezig. Na ruim twee uren wandelen, komen we weer bij de Boswachter en gaat iedereen de vogelgeluiden inruilen voor autogeluiden.

Het was een leuke excursie aan het eind van een verrassend leuke en leerzame cursus, een cursus die veel informatie gaf over alles wat in de natuur leeft en groeit (en ons steeds weer boeit) in de directe omgeving van Veghel.

De cursus bestond uit drie binnenlessen in de Bunderschool, gevolgd door drie excursies, verzorgd door zeer enthousiaste IVN-ers. Zo passeerden o.a. beekdalen, bloembouw, voorjaarsverschijnselen in de natuur, waterdieren en waterplanten, zandbijen, kikkerdril, mannelijke en vrouwelijke bomen en struiken, verschillende boterbloemen de revu. Ook werd gewerkt met een knoppentabel om uit te vogelen bij wat voor soort boom we stonden. Helaas waren sommige knoppen door het vroege voorjaar al uitgelopen en had je voor sommige bomen niet veel aan de tabel, maar ja, je kunt niet alles hebben.

buitenles 1, Dommeldal, kwelverschijnsel (foto A. Raaijmakers)

Bij de excursie in de buurt van de Dommel liet Fer zien dat daar water omhoog kan stromen! Uit een pijp zo'n 15 cm boven de grond in een moerasachtig gedeelte bij de Dommel, kwam inderdaad water! Grappig, ik moest toen denken aan de bedrieglijk omhoog lopende waterval van Escher. Ook langs de oever van de Dommel zagen we zandbijen die in de grond leven, bijen die we ook zagen in de buurt van Kasteel Heeswijk. Vooral IVN-er Pieter weet alles van bijen en kan daar ongelooflijk enthousiast over vertellen!

Alle IVN-ers die meewerkten aan deze cursus, ontzettend bedankt! Als er volgend jaar weer een cursus wordt georganiseerd zijn wij er zeker bij!

buitenles2, Kasteel Heeswijk (foto A. Raaijmakers)

buitenles 3, Aa-broeken (foto C.Theunisse)

Schoolgidsen met leerlingen uit Keldonk in 't Hurkske.

Schepnet, waadpak - waterdieren, huid libellelarve blijven boeiend

Ook even gebruik maken van de trimloopbaan als je er toch langskomt.

En na afloop evalueren.

(foto's en tekst Maria Kordewinders)

De twee 'marters'

AUTEUR: ANNEMARIE VAN DIEPENBEEK

In het kader van het BuBo(Bunzing/Boommarter)-project kregen we vorig jaar tot onze grote verrassing in onze eigen gemeente Meierijstad een boommarter (Martes martes) voor de lens. Steenmarters (Martes foina) hadden we in N.O. Brabant al eerder op de wildcamera, maar dat was, gezien de ontwikkelingen in de laatste tien jaar in onze regio, niet zo'n verrassing. Door hun overwegend nachtelijke leefwijze zijn deze soorten bij veel mensen minder bekend. Een reden om de beide martersoorten en hun ontwikkelingen in de regio eens nader te belichten.

Het BuBo-project is een landelijk monitoringsproject waarbij met wildcamera's gewerkt wordt. Die camera's worden geplaatst in de hoop meer duidelijkheid te krijgen over de stand van de boommarter en de bunzing (*Mustela putorius*). Achtergrondgedachte hierbij is de indruk dat de stand van de boommarter landelijk (iets) vooruit gaat en die van de bunzing (hard) achteruit. Het is een zes jaar durend project, waarbij jaarlijks in drie periodes volgens een voorgeschreven methode wildcamera's geplaatst worden, die gedurende 4-6 weken dag en nacht opnames maken van passerende dieren. Zo wordt geprobeerd een landelijk dekkend beeld te krijgen van het voorkomen van een van beide doelsoorten. Per uurhok van 5 x 5 km waar in sinds 2010 geen waarnemingen van een van de doelsoorten ontvangen zijn, wordt een zo geschikt mogelijke plek uitgezocht om de camera te plaatsen. In onze regio (N.O. Brabant, waarin De Meerij en Maashorst) nemen Carlo Wijnen en ik deel aan dat project. De steenmarter

kregen we als 'bijvangst' al diverse keren voor de camera, zowel in de Maashorst als in de gemeente Meierijstad, maar omdat er uit onze regio van oudsher geen boommarterwaarnemingen bekend waren, was de verrassing groot toen we hem spotten in het Hurkske, op een plek waar we eerder een bunzing verwacht hadden. In de Maashorst kregen we in de eerste drie jaar van dit onderzoek nog geen boommarter voor de camera. Maar we hebben goede hoop dat dit komende tijd nog gaat gebeuren. De bunzing kregen we nog maar éénmaal (in Vinkel) voor de lens, in de regio Veghel-Uden nog niet.

De boom- en steenmarter behoren tot de marterachtigen, waartoe ook wezel, hermelijn, bunzing, das en otter behoren. Het zijn roofdieren, die leven van muizen, ratten en vogeltjes, maar in de zomer en herfst eten ze ook veel vruchten, zoals kersen van de Amerikaanse vogelkers, frambozen, bramen, pruimen (sleedoorn) e.d. En in de boomgaard versmaden ze ook een valappeltje of -peertje niet. De boommarter is vooral een bosbewoner, terwijl de steenmarter in ons land meer een cultuurvolger is. Maar om het ons lastig te maken, komt de boommarter ook wel eens in dorpen voor en de steenmarter in bosgebied.

De twee soorten lijken sterk op elkaar. Ze hebben de typisch langgerekte vorm met relatief korte poten, model hermelijn, die de meeste mensen wel kennen. Ze zijn zo groot als een huiskat, maar slanker en met kortere poten. In een flitsende zichtwaarneming zijn ze niet of nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Mannetjes worden een stuk groter dan de vrouwtjes. Op foto's moeten bepaalde kenmerken zichtbaar zijn, en dat is lastig bij nachtopnames. Een opvallend onderscheidend, kenmerk is de gele, grillig gevormde keelvlek bij de boommarter, terwijl de steenmarter een witte, naar beide voorpoten uitlopende witte bef heeft. Maar er zijn boommarters met een crème witte bef en steenmarters met een gelige. De boommarter heeft een kastanje- tot roodbruine vacht met een grijze ondervacht. De neus is donkerbruin tot zwart en de oren hebben een licht randje. De steenmarter heeft meer grijsbruine dekharen waardoorheen soms de witte ondervacht te zien is en een vleeskleurige neusspiegel. De oren van de boommarter zijn iets hoger dan breed en de die van de steenmarter zijn meer bijna gelijkzijdig-driehoekig. Soms geven de camera-opnames een van deze kenmerken weer (liefst een combinatie), dan is herkenning niet te moeilijk, maar soms geven ze ook aanleiding tot discussie en niet altijd komen we er 100% zeker uit.

Op 25 juli 2017 werd in het Hurkske een boommarter op de wildcamera vastgelegd.

Op 8 augustus kwam er ook een steenmarter op de lens, op dezelfde locatie.

De steenmarter heeft kleine driehoekige oren die ver uiteen staan.

Boommarters hebben hoger opstaande oren dan steenmarters met een licht randje. Keelvlak meestal licht- tot dooiergeel, maar soms ook crèmekleurig.

Historie steenmarter

Toen ik me begin jaren tachtig bezig ging houden met zoogdieren en hun sporen, waren steen- en vooral boomarmarter in ons land enigszins omgeven door geheimzinnigheid. Eeuwen geleden kwam de steenmarter op veel plaatsen in ons land voor, maar al in de eerste helft van de 19e eeuw was hij zeldzaam geworden in Noord-Brabant en Limburg; elders kwam hij zelfs niet meer voor. Eind 1960 was de soort grofweg beperkt tot enkele plaatsen in Twente, de Achterhoek, Montferland, het Rijk van Nijmegen en Midden- en Zuid-Limburg. Dat steenmarters zeldzaam waren was bekend, maar hoe weinig er nog van waren wist eigenlijk niemand.

In onze regio werd in het Nistelrodese buurtschap Bus begin jaren 80 bij het afbreken van een veldschuurtje nog een nest met een paar jongen aangetroffen (die men helaas niet heeft kunnen redden). In 1985 vond ik in een nabijgelegen bosgebied op Slabroek in de sneeuw nog een loopspoor. Daarna was het in onze regio tientallen jaren stil rond de steenmarter. Hij werd niet gezien, en ook zijn sporen niet (terwijl ik daar toch altijd alert op was). Hij werd alleen nog gespot in de steden aan onze oostgrens, meestal in de villawijken waar naast rust nog veel groen was en schuurtjes en tuinhuisjes waren die als onderkomen konden dienen. Vroeger kwam de steenmarter vooral voor in kleinschalig landschap, waar hij rond boerderijen muizen en ratten ving. Boomholtes, holtes in takkenhopen, hooimijten, stille zolders en plekken in spouwmuren of tussen plafonds vormden zijn schuilplaats. De soort werd eeuwenlang sterk bejaagd voor zijn pels. In 1942 werd zij wettelijk beschermd, maar dat bleek al te laat voor vlot herstel. Omdat boerderijen en schuren steeds

minder openingen of ruimte lieten waar de dieren een geschikte schuilplaats konden vinden en er door knaagdierbestrijding steeds minder voedsel te halen viel, verdween de steenmarter helemaal uit de agrarische omgeving. De opleving begon in de 70-er jaren aan onze oostgrens en kwam tot uitbreiding in de jaren 1990. Steenmarters wisten zich steeds beter aan het stedelijk milieu aan te passen. Naast dierlijk voedsel en bosvruchten versmaden ze ook een weggegooid boterham met pindakaas niet.

Bij de steenmarter loopt de (meestal) witte bef gevorkt uit naar de voorpoten. De soort heeft zich goed weten aan te passen aan de menselijke omgeving, zowel wat schuilplekken als wat voedsel betreft.

In Veghel troffen we in 2016 al eens steenmarterprenten aan in de insectentuin van het Geerbos, waar het dier een konijnenhol besnuffeld had, mogelijk op zoek naar muizen, ratten of een jong konijntje. Maar in Veghel bleef het voorlopig bij die ene waarneming. Ondertussen was er in de gemeente Uden al eens een verkeersslachtoffer gevonden en in 2017 werd enkele keren een doodgereden steenmarter gezien langs de A50. Ook in midden-Brabant, met een wat kleinschaliger landschap dan het noordoostelijk deel, is de steenmarter terug. In de omgeving van Liempde, Boxtel en Oirschot floreert de soort; soms moeten uilenkasten en niet goed afgesloten kippenrennetjes worden beschermd tegen plundering door een steenmarter.

Houtstapels en hooimijten boden van oudsher schuilplaatsen voor de steenmarter. In deze houtstapel (Duitsland) werd in juni 2018 een steenmarter met een nest jongen aangetroffen.

Historie boommarter

De naam zegt het al: de soort is gebonden aan bos of aan boomrijk landschap. Zijn schuilplaatsen bestaan uit boomholtes (o.a. van zwarte specht) en oude roofvogel- of eekhoornnesten, maar ook gebruikt de boommarter hollen van das, vos of konijn. Naast knaagdieren en vogels eet hij ook vruchten en insecten als kevers, wespen- en hommelmot. Van voor de jaren 1970-80 was er weinig bekend over de precieze verspreiding van de boommarter en was ook zijn leefwijze enigszins door mysterie omgeven. Mogelijk werd in het verleden in jachtstatistieken geen onderscheid gemaakt tussen boom- en steenmarter. Op de Veluwe kwam hij nog voor en incidentele meldingen kwamen uit de Fries-Drentse Wouden, Twente, de kop van Overijssel en de Utrechtse Heuvelrug. Dat de soort er voorkwam werd incidenteel bevestigd door een verkeersslachtoffer of door de vondst van een latrine in een uilenkast. Een lid van de in 1992 opgerichte Werkgroep Boommarter Nederland deed jarenlang onderzoek aan de soort (op de Veluwe, in het Gooi) voordat hij überhaupt eens een levende boommarter te zien kreeg. Terwijl de boommarter, zeker in de tijd dat er jongen te voeden zijn, nogal eens overdag actief kan zijn. Maar vanaf de jaren 90 werd wel duidelijk dat de boommarter het redelijk goed deed in zijn kerngebied, de Veluwe. Er vond kolonisatie plaats naar de Noordoostpolder en de Flevopolder. Via dieren die de afsluitdijk over het IJsselmeer zijn overgetrokken, is de soort zelfs in Noord-Holland beland. Er komen momenteel nogal wat waarnemingen uit het duingebied, maar ook –en wie had dat nu verwacht? – zelfs vanuit Amsterdam. Uit onze hoofdstad zijn nu meer waarnemingen bekend van boommarters dan vanuit heel Noord-Brabant!

Boommarters houden van open bossen en parkachtig landschap. Het zijn echte klimmers. Ook zij lijken zich iets aan te passen aan menselijke omgeving. Op zoek naar nieuw leefgebied kunnen migrerende mannetjes grote afstanden afleggen.

In onze provincie was de soort uit het verleden niet of nauwelijks bekend. Alleen het zuidoosten (De Kempen) telde de laatste decennia een paar verkeersslachtoffers, allemaal mannetjes. Er werd van uit gegaan dat het zwerende dieren betrof en dat er geen voortplanting plaatsvond. En nog weten we er weinig van, althans voor onze provincie. In Noord-Brabant zijn in 2008 als herintroduktieproef zes boommarters uitgezet in Het Groene Woud

(tussen Boxtel en Oirschot). Enkele dieren zijn al kort daarna verongelukt teruggevonden, van de overige weten we niet hoe het met ze is afgelopen, maar er zijn geen tekenen van leven van ze teruggevonden.

Door het BuBo-wildcameraproject weten we dat de soort sporadisch nog –of weer?! – voor komt in Noord-Brabant. De boommarter is door de wildcamera's vastgelegd o.a. in de Loonse en Drunense Duinen. En nu dus ook in Het Hurkske. We zijn er verguld mee en hopen dat ook de boommarter, net als zijn verwant, de steenmarter, tussen de maïs- en graswoestijnen van Noordoost-Brabant de weg terug weet te vinden naar het 'Brabantse land'.

Bekend is dat boommarters over grote afstanden kunnen zwerven, en dan met name de mannetjes. Onduidelijk is of de geconstateerde toename berust op reële uitbreiding of op toegenomen belangstelling en verbeterde veldmethoden, zoals wildcamera's. Er zijn meer oudere bossen gekomen met dikke bomen met boomholtes, die ook vaker gespaard worden door gewijzigd bosbeheer. Bij migratie over grote afstanden is de kans om als verkeersslachtoffer te eindigen ook groot. Boommarters hebben een groot leefgebied. Sterft er buiten een kerngebied een reproductief vrouwtje, dan kan een mannetje lang moeten wachten voordat er weer een geslachtsrijp vrouwtje zijn gebied bereikt. Het is dus de vraag of 'onze' boommarter in Het Hurkske een loslopende vrijgezel is die op vrouwelijk gezelschap wacht. We weten het niet, de tijd zal het leren.

Latrine op boomtak wijst op aanwezigheid van boommarter in de omgeving.

Steenmarterlatrine op de grond van een verlaten schuurtje.

Zoogdierwaarnemingen, geef ze door

De bekendheid over het voorkomen van de beide martersoorten is de laatste jaren sterk bevorderd door de meldingen via www.waarneming.nl en www.telme.nl. En ook via het BuBo-project, dat met hulp van vrijwilligers wordt uitgevoerd door de Zoogdierverseniging in samenwerking met WUR (Wageningen University Research). Over het algemeen leveren wildcamera's veel informatie op over wilde zoogdieren, een vanwege hun schuwheid en veelal nachtelijke leefwijze lastig te inventariseren diergroep.

Doodgereden vrouwtje steenmarter in de Maashorst. Als zogende vrouwtjes worden doodgereden, zijn ook de jongen ten dode opgeschreven.

Mannetjes boommarters kunnen grote afstanden afleggen, op zoek naar een nieuw leefgebied. Hierdoor lopen ze een hoog risico als verkeersslachtoffer te eindigen.

Meer over de leefwijze, verspreiding en aantalsontwikkelingen is te vinden in:

Broekhuizen, S, K. Spoelstra, J.N.M. Tissen, K.J. Canters en J.C. Buys (red.), 2016. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren, Natuur van Nederland deel 12. Uitg. Zoogdierverseniging, Naturalis en EIS.

Twisk, P, A. van Diepenbeek en J.P. Bekker, 2010 (3e druk 2016). Veldgids Europese Zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Foto's wildcamera: C. Wijnen en A. van Diepenbeek.
Foto 10) Vogelwacht Uden. Overige foto's: A. van Diepenbeek.

Maar, welke soorten er nu het meest nog via de wildcam's gespot worden? Katten, katten en katten. Huis-katten dus. Als die nu eens binnen gehouden konden worden 's nachts, dan zou dat veel veiligheid opleveren voor wilde kleine zoogdieren en minder werk voor de wildspotters. Maar dat terzijde.

Dag van de duurzaamheid

De gemeente Meierijstad gaat op zaterdag 6 oktober aandacht besteden aan de Dag van de Duurzaamheid (10 oktober). Het bestuur IVN Veghel heeft de vraag gekregen of IVN wil meedoen aan het promoten van deze dag. Het doel is om inwoners te laten zien wat er allemaal al gebeurt op het gebied van duurzaamheid. Het bestuur heeft de vraag doorgespeeld naar de jaarprogrammacommissie.

Omdat IVN geen 'eigen' duurzaamheidsproject heeft is het lastig om mee te doen alhoewel duurzaamheid ons wel na aan het hart ligt. Geopperd is of 'Operatie Steenbreek' misschien mogelijkheden biedt. Met Operatie Steenbreek wordt gepoogd om de verstening van tuinen tegen te gaan.

De gemeente heeft in juni samen met Groei en Bloei en een tuincentrum een actie gevoerd 'tegel eruit, plant erin'. Er is een folder/flyer gemaakt om groen in de tuin te stimuleren en men wil in ieder geval bij één school het schoolplein vergroenen. Bovendien is de gemeente (volgens de gemeente) 'hard aan het steenbreken in openbaar gebied door meer groen te realiseren om water op te vangen en in de bodem te laten infiltreren in zowel bestaand als nieuwe te ontwikkelen gebieden'.

Operatie Steenbreek is een echt IVN thema en het zou leuk zijn als dit in Meierijstad voet in de aarde krijgt. Vanuit de jaarprogrammacommissie is er de bereidheid om met de gemeente en andere partijen mee te denken. Een IVN activiteit op 6 oktober zal er waarschijnlijk niet komen.

Fietstocht de Blekert

Een prachtige dag was het, zondag 10 juni. Een mooie dag om te gaan fietsen. En dat hebben we gedaan. Vanaf het stadhuisplein zijn we met 20 mensen gestart. Onder leiding van Fer Kalis fietsten we naar het Heempark “De Blekert” in Schijndel. Niet rechtstreeks natuurlijk, maar via Dorshout, richting Kilsdonksemolen, via Laverdonk, over het kanaal, door Wijbosch en Schijndel.

Bij de Blekert bleek er geen IVN gids voor ons te zijn, maar we werden toch allerhartelijkst verwelkomd door Margreet Witlox, de gastvrouw van de dag. Ze zorgde voor koffie en andere drankjes en bood toen spontaan aan om met ons een rondleiding te doen. Het was er prachtig. We bewonderden de blokhut (bezoekerscentrum): het groene dak waarop, naast sedum en hazenpootje, ook volop gras groeit (een geit zou er een hele dag te eten hebben!), aan de buitenkant het lemen vlechtwerk (fitselstek genoemd), de constructie van eiken boomstammen, met gaatjes voor invliegende insecten binnen in de diverse gereedschappen van oude ambachten.

Margreet was zelf geen IVN gids en liet de kennis van plantjes aan ons over. Maar ze wist toch veel te vertellen. Allereerst moesten we weten waar de naam “de Blekert” op duidt (spreek uit de Blèkkert). Blekert is een oude veldnaam. Blek-eerde is een plaats waar ‘geblekt’ wordt: het schillen van wilgenteenhout.

We kwamen bij de Kittel, een oven met bovenop een waterbad waarin de wilgentenen gekookt werden, zodat ze beter verwerkt konden worden.

Er was een prachtig veld met wilde bloemen het droge hooiland met o.a. muskuskaasjeskruid, grasklokjes, margrietten en natuurlijk een insectenhotel.

Ze leidde ons naar de vleermuizenkelder, gebouwd in 2011. Vooral grootoorvleermuizen overwinteren hier. Een deel van de kelder is toegankelijk voor educatie. De rest van de kelder niet. Maar met een camera systeem is alles op de voet te volgen.

En verder gingen we naar een stukje Beemd, tegenover de blokhut, waar wederik en riet groeit, naar een afdak waar Margriet demonstreerde hoe het ‘blekken’ vroeger ging.

Verder gingen we door de poort naar het openbaar gedeelte dat vanuit de Schijndelse wijk toegankelijk is. Hier troffen we massaal de gevlekte rietorchis en moeraswesp orchis. Maar ook was er knoopkruid, rolklaver, trilgras te zien.

Verder door een bos kwamen we op de openbare weg en liepen we langs de achterkant van de vleermuizenkelder en zo weer terug langs de salamanderpoel met krabbescheer en 3 soorten salamanders.

Krabbescheer staat op de Nederlandse rode lijst. Het is een waterplant met stekelig getande zwaardvormige bladeren (waterkaardefamilie). In de winter zakt de plant naar de bodem. In het voorjaar worden er, onder invloed van fotosynthese, nieuwe bladeren met gasbellen gevormd, waardoor de plant naar de oppervlakte drijft. De plant bloeit in mei/juli met witte bloemen. Dicht gegroeide vegetatie van krabbescheer is een nestplaats voor de zwarte stern. Verder komt er de zeldzame groene glazenmaker op voor.

Het was een mooie rondwandeling door verschillende Brabantse landschapjes. Beslist de moeite waard om er nog eens terug te gaan.

De heemtuin biedt een educatieprogramma voor schoolgaande kinderen van 4-16 jaar. Zij kunnen speurpuzzeltochten maken in het gebiedje.

De fietstocht terug naar Veghel verliep via een andere route en we waren er mooi om 5 uur terug.

Bedankt voor de organisatie.

Ardie van der Steen,
foto's Ardie van der Steen en Maria Kordewinders

vleermuizenkelder

Heempark de Blekert

Beemdstraat 60, 5482 HB Schijndel

www.heemparkschijndel.nl

april - september zondagmiddag van 13.00-16.00 uur

De heemtuin biedt een educatieprogramma voor schoolgaande kinderen van 4-16 jaar; o.a. kunnen zij speurpuzzeltochten maken in het gebiedje.

Margreet Witlox met schilijzer

Kilsdonkse molen

Spinnen: "maxi" en "mini"

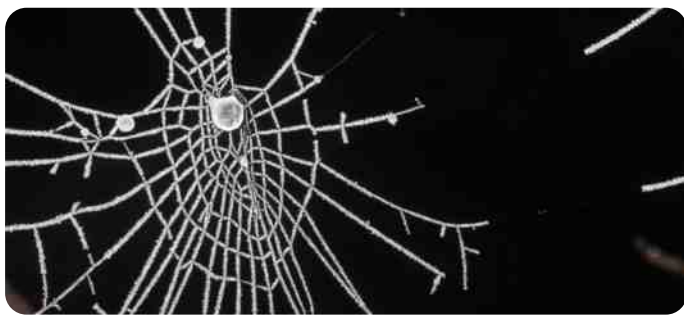
Akelige beesten

Veel mensen zien spinnen als akelige beesten. Hun dikwijls donkergrauwe, behaarde lijf en lange stakerige poten dragen zeker bij aan die beperkte populariteit. Hun gedrag (vaak zitten ze verscholen op duistere plekken, komen ze uit het niets tevoorschijn of duiken ze ineens weer weg) maakt het beeld er niet beter op. En dan die donkere, lugubere blik uit hun (6 of) 8 ogen. Echt geen lieflijke uitstraling, je zou er arachnofoob van worden.

De keerzijde van dit alles is dat spinnen heel nuttig zijn. Engelse cijfers leren ons dat – met als uitgangspunt dat elke spin per dag 1 insect verorbert – op 1 hectare zo'n 2000 kilo insecten wordt gevangen.

Herfst

Op het lijstje typische herfstverschijnselen in de natuur tref je naast bladverkleuring en paddenstoelen ook dikwijls spinnen aan. Hoewel ze het hele jaar door aanwezig zijn, manifesteren ze zich in het najaar nadrukkelijker. Zeker op dagen met ochtenddauw of – later in het jaar – met rijp, zijn hun webben beter zichtbaar. Als je die wat beter bekijkt wordt de schoonheid van deze bouwwerken en het raffinement van de bouwmeesters pas echt duidelijk.

In veel soorten en maten

Spinnen heb je in veel soorten en maten. Minuscuul kleine en supergrote kanjers. Van enkele millimeters tot wel zes centimeter. De maxi's worden het meest verafschuwd, de mini's hebben daar – als ze al worden opgemerkt – veel minder last van.

Weefspinnen

Tot de spinachtigen behoren de mijten, teken, schorpioenen, hooiwagens en echte spinnen. De laatste groep wordt ook wel aangeduid als "weefspinnen". Spinnen die draden weven. De bekendste zijn de soorten die een verticaal wielweb maken. Andere soorten maken een hangmat met struikeldraden, een trechterweb (met woonbuis) of een veel minder opvallend, klein kriskraswebje.

Zonder vangweb

Er bestaan ook (nogal wat) spinnen die géén vangweb maken. Ze bemachtigen hollend of springend hun prooidieren. Het vermogen om draden te weven wenden ze aan voor andere doeleinden. Er zijn soorten die vluchtdraden, zweef- of "prooi-inwikkel-draden" maken. Andere soorten omwikkelen er hun eieren mee of gebruiken ze – heerlijk geparfumeerd – om een partner te lokken of gewoon om die ... vast te binden.

Maxi

Onze bekendste algemene grote spin is de grote huisspin (*Tegenaria atrica*), zoals de naam aangeeft vaak in huis te vinden. Je treft het dier ook aan in schuren, putjes, kelders, onder stapels stenen of in het vrije veld. Lengte van het lijf is tot 2 centimeter, met uitgestrekte poten zijn ze wel 5 tot 6 centimeter lang. Basiskleur: lichtbruin, op het achterlijf typerende, donkere hoekvlekken. Lange, behaarde, bruine poten.

De grote huisspin maakt een wat chaotisch trechterweb. Overdag houdt het beest zich schuil in de woonbuis, 's nachts zit hij of zij loerend op de trechtermond. Komt het voedsel niet naar hem (of haar) toe, dan gaat het beest op sjouw om zijn kostje te scharrelen. Dan kan het dier in wastafel, badkuip of douche belanden en daar – door de gladde wanden – gevangen zitten. Zo treffen we dan die "griezels" 's morgens aan.

huisspin

boskogelspin met eikapsel

Mini

In de herfst, op zoek naar bijvoorbeeld gallen, kun je aan de onderkant van zomer-eikenbladeren bijzondere, heel kleine, sneeuw witte “dingetjes” vinden.

Niet heel af en toe, maar echt regelmatig.

Het zijn de eicocons van de boskogelspin (*Paidisura pallens*). Het witte eikapseltje is aan de onderkant bolrond. Het draagt aan de bovenzijde een of enkele puntige stekels.

Als je wat behoedzaam te werk gaat – en dus niet als een razende door de bladeren graait – is de kans groot dat je moederspin bij het coconnetje aantreft.

Een heel klein spinnetje, tot ongeveer anderhalve millimeter. Kogelrond achterlijf, lichtgeel.

Ze bewaakt de eitjes in de cocon, die met 2 millimeter net iets groter is dan zij zelf.

Vind je moeder niet, dan heeft ze zich mogelijk even teruggetrokken, is er iets vreselijks gebeurd of ben je toch veel te bruusk te werk gegaan. Het kan ook zijn dat de eitjes al zijn uitgekomen en dat het werk van moeder er al op zit. Dan zie in het coconnetje een duidelijk rond gaatje, zoals bij de twee kapseltjes op een van bijgaande foto's.

tekst en foto's Rini Kerstens

eikapsel boskogelspin met opening

Openbare Ruimte

Inrichtingsvisie voor de openbare ruimte van de gemeente Meierijstad

De gemeente Meierijstad gaat nieuw beleid opstellen voor de inrichting van de hele openbare ruimte. Inzet is dat de gemeente één visie (IVOR) en beheerplan (IBOR) maakt voor de totale openbare ruimte van de nieuwe gemeente. Alleen het basisniveau wat nodig is voor de instandhouding van de openbare ruimte wordt nog door de gemeente bepaald. Per dorp of kern bepalen inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van (belangen)organisaties vervolgens gezamenlijk welke accenten zij in het onderhoud van de openbare ruimte willen zien. Het college van B&W wil hiermee veel ruimte creëren voor diversiteit en voor de gewenste "couleur locale".

IVN was ook uitgenodigd om hierover mee te denken en Pieter van Breugel en Ton Hermans hebben, net als andere vertegenwoordigers van belangenverenigingen, in april een gesprek gehad met BTL Advies, het adviesbureau dat de gemeente ingehuurd heeft om IVOR en IBOR te ontwikkelen. In juni was een avond georganiseerd waarin alle input gepresenteerd werd. Tijdens deze avond hebben Pieter en Ton in overleg met de afvaardiging van ZLTO, POM (Platform Ondernemend Meierijstad), Roois Landschap en de gemeente aangegeven dat structureel overleg over inrichting en beheer van de openbare ruimte tussen deze partijen zeer wenselijk is, met als doel de biodiversiteit in de gemeente te bevorderen. Het initiatief voor dit overleg ligt bij de gemeente.

In een volgende fase gaat de gemeente met de wijk- en dorpsraden in gesprek over de lokale wensen om accenten in de visie aan te brengen. Het resultaat van al de gesprekken en bijeenkomsten is een concept visie op de openbare ruimte (IVOR) in het betreffende dorp of wijk. Na de zomervakantie werkt de gemeente de visie verder uit in een beheerplan (IBOR).

N.a.v. het gesprek in april heeft het bestuur een brief gestuurd naar de betreffende wethouder en Theo Lemmers. Theo is één van de betrokkenen vanuit de gemeente voor de totstandkoming van de visie. In de brief worden zorgen geuit over het huidige beheerregime, en meer specifiek over de inflexibiliteit in het beheer, afwezigheid van beleid ten aanzien van dracht- en waardplanten en ecologisch beheer; verder is de wens geuit om de biodiversiteit meer kans te geven. Ook pleit IVN voor structureel overleg met de gemeente samen met de andere natuurgroepen van Meierijstad. Inmiddels is een bericht van de gemeente ontvangen waarin ze instemmen met een dergelijk periodiek overleg. Pieter en Ton hebben aangegeven bereid te zijn deel te nemen aan dit overleg.

Karin Koppen

De Wilde Stad

De Wilde Stad is een documentaire waarin natuur en dan vooral dieren in de bebouwde omgeving een prominente rol speelt. De landelijke IVN is bij dit project betrokken en heeft o.a. een zoekkaart gemaakt met dit thema. Een stad kenmerkt zich door veel steen en is ook, in het geval van Veghel, zo'n 1.2 graden warmer dan het buitengebied. Een fijne plek voor rotsbewoners en warmteminnaars. Maar welke? Zondag 1 juli gingen wij op pad met 11 belangstellenden om te kijken hoe wild de natuur in Veghel is.

Kraaien, kauwen, eksters en houtduiven lieten zich meteen als goede stadsbewoners zien en bevestigden de theorie dat stadsvogels minder schuw zijn dan de vogels op het platteland omdat ze gewend zijn aan mensen. De kleine karekiet langs de Aa zong volop alsof het nog vroeg in het voorjaar was.

De route over de Aa, door het Julianapark richting de haven bood voldoende hoekjes waar natuur haar gang kan gaan. De tussen spleten groeiende Kleine leeuwentand en andere gele composieten boden ruime gespreksstof tijdens de hele excursie. Ook Hemelbomen in verschillende maten en kleuren kwamen op diverse plekken terug. En natuurlijk mocht de Buxusmot niet ontbreken!

Het braakliggend terrein bij de Heilig Hartkerk is een eldorado voor stadsnatuur. We vonden: Sint Janskruid en Jacobskruid naast elkaar zodat de verschillen overduidelijk waren; veel 'zebrarupsen', de rups van de Jacobsvlinder op het Jacobskruid; Akkerdistels, Wilde peen, Hazenpootje, Slangenkruid, Teunisbloemen, en als absolute verrassing.... een Koninginnenpage!

Koninginnenpage

Bij de haven ging het om de muurplanten, met name om de Steenbreekvarens en Muurvarens. In het water zaten veel scholen kleine visjes, waarschijnlijk blankvoortjes en over het water liepen schaatsenrijders. Vanuit de haven moesten we in minder dan een half uur terug naar het

Stadhuisplein. Even hebben we getwijfeld of we wel langs de 'Maria-grot' moesten gaan; toch maar voor gekozen omdat de route interessanter is. En daar troffen we een tweede verrassing: de Zijdeachtige beurszwam op een zieke Paardenkastanje. Dit is een zeldzame paddenstoel die nog niet gevonden was rond Veghel.

Zijdeachtige beurszwam

De Muurvarens in de 'getransplanteerde' muurstukken die geplaatst zijn in de nieuwe kade bij Brownies en Downies, lijken het niet overleefd te hebben. Gelukkig zijn er nog varentjes te vinden in de wand onder de brug aan beide kanten. We hadden nog even tijd om het verschil te zien en te ruiken tussen Echte kamille en Reukeloze kamille om iets later af te sluiten op het Stadhuisplein.

Ton Hermans, Karin Koppen; foto's Ton

Duurzaam is belangrijker

Nu er in ons land voldoende steun is voor een klimaatwet is dat voor het IVN geen reden om tevreden te zijn. Naast natuur en milieu is ook duurzaamheid een belangrijk IVN thema en op dat punt is deze wet helaas nog lang niet vergaand genoeg om een gezonde planeet in de komende generaties te behouden. Niet alleen het gebruik van fossiele brandstof moet aangepast worden omdat deze grondstoffen opraken, hetzelfde is voor de grondstof voor kernenergie het geval. Erger nog: omdat de voorraad erts waaruit je splijtbaar materiaal kunt maken veel kleiner is dan die van kolen, olie en gas en het verbruik ervan door de klimaatwet alleen maar gestimuleerd wordt, zal binnen zeer korte tijd de prijs van dit erts heel snel gaan stijgen. Dat zal al gebeuren voordat de laatste kolencentrales sluiten. Het is ook voor mensen die belangstelling hebben voor de natuur, de vogels, de bloemen, de insecten en het klimaat nuttig om te weten dat de toekomst van al dat moois afhangt van hun bereidheid om nog sneller over te schakelen naar duurzame energie dan de huidige wet beoogt.

Akkerranden

Ik heb een leeftijd die het onwaarschijnlijk maakt dat ik dat allemaal nog ga mee maken. Ik wil aan mijn vrienden van het IVN Veghel daarom de boodschap meegeven dat ze niet alleen naar de gesubsidieerde deskundigen van nu, maar ook naar de wetenschappers van de vorige eeuwen moeten luisteren als ze een veilige en gezonde toekomst voor onze planeet wensen. Ik heb nooit anders gedaan dan jullie op de hoogte te houden van mijn deskundige kennis op dat gebied.

Frank Lippe

Brabants Landschap

Als donateur van Brabants Landschap hebben we het boek 'Natuur, Milieu & Landschap, de cirkel rond', geschreven door Peter van Wijmen, ontvangen. Het boek bevat een verzameling artikelen met enkele rode draden zoals de verhouding tussen natuur en landbouw, samenhang van natuur met cultuur, water.

Het boek staat in de boekenkast in ons lokaal en is door iedereen te lenen.

Op het industrieterrein Doornhoek zijn enkele jaren kruidenrijke akkerranden ingezaaid. Een informatiebord over het waarom stond erbij ter verduidelijking. Sinds dat het (helaas?) economisch goed gaat met ons landje, wordt Doornhoek volgebouwd. Dit jaar geen kruidenrijke akkerranden. ZLTO heeft het bord verplaatst naar Schijndel, waar zij nog wel percelen hebben die opgesierd worden met bloemenranden.

Gemeentelijk overleg

Nieuws uit overleg met de gemeente

IVN wordt door de gemeente regelmatig betrokken bij besluitvorming die de natuur behelst.

Op dit moment zijn aan de orde: de snelfietsroute Uden-Veghel, de verbreding van de N279. En een overleg met het Waterschap over de verhoging van de waterstand bij kasteel Heeswijk.

Hieronder volgt een kort verslag van de stand van zaken naar aanleiding van een gesprek met Matty Meij, een van onze contactpersonen bij deze instanties.

De snelfietsroute Uden-Veghel

Al vanaf 2014 is de gemeente bezig met het onderzoeken of een snellere fietsverbinding tussen Uden en Veghel mogelijk is. Deze route zou dan aansluiten op verbindingen met Den Bosch en Eindhoven. Voor IVN is het milieu aspect van belang en de inbreng bij dit onderwerp gaat dan ook voornamelijk hierover. Er is gekozen voor een route langs het Duitse Lintje, waarbij een uitbreiding van ongeveer 7 meter wordt gecreëerd van de ecologische verbindingszone. In september wordt het definitieve plan verwacht, waarna IVN inspraak heeft over de inrichting van die uitbreiding. Dit biedt mogelijkheden om bijvoorbeeld een voedselbos aan te leggen bij de natuurtuin. Naar verwachting is dit project in 2022 helemaal af.

De verbreding van de N279

De gemeente en provincie zijn van plan om tot de Leest een stuk te verbreden naar vier stroken. Verder moet er bij Keldonk een niet gelijkvloerse kruising komen met een imposant kunstwerk (viaduct). IVN heeft hier inspraak bij de natuurcompensatie. Door de verbreding staan eerdere plannen voor de Rembrandtlaan op losse schroeven; het is op dit moment niet duidelijk hoe gemeente/provincie dit aan gaan pakken. IVN houdt de vinger aan de pols.

Verhoging waterpeil kasteel Heeswijk

Om historische redenen wil het waterschap het grondwaterpeil bij kasteel Heeswijk verhogen. Dit heeft gevolgen voor de flora en fauna; bovendien zal er anders afgewaterd moeten worden, nl via de AA. Denk bij flora bijvoorbeeld aan de eikenlanen en monumentale beukenbomen, die het niet leuk vinden om met hun voeten in het water te staan. IVN Veghel en Heeswijk Dinther hebben inspraak over zaken zoals gevolgen en inrichting.

Monica Bouman

Natuurtuin

TEKST EN FOTO'S PAM KALIS/NATUURTUIN

Stekjesmarkt

De stekjesmarkt op Natuurtuin 't Bundertje was dit jaar weer een groot succes! Veel bezoekers kwamen met plantgoed of juist om nieuwe plantjes te zoeken. Bijna alle planten vonden een nieuwe bestemming – moes- tuinplantjes, kruiden en vaste planten met bloemen voor bijen en vlinders.

De laatste jaren is de stekjesmarkt steeds tijdens de kinderboerderijdag van de natuurtuin. Een uitstekende combinatie voor jong en oud, dierenliefhebbers en plantenkenners – de kruisbestuiving werkt prima hier! Er was dit jaar meer aandacht in de PR voor de doelstelling biodiversiteit en het helpen van insecten in de tuin. Mede doordat dit veel in het nieuws is geweest de laatste tijd kwam de boodschap goed aan. Een aantal bezoekers was inderdaad speciaal op zoek naar nieuwe planten die voor bijen en vlinders belangrijk zijn. De kinderen van de natuurtuin hebben dit jaar tomatenplantjes gezaaid, de tomatenplantjes waren erg in trek bij bezoekers. Ook kruiden uit de kruidentuin van onze kruidengroep, die tijdens de middag ook in de tuin aan het werk was, werden enthousiast meegenomen. Bloeiende kruiden zijn ook aantrekkelijk voor insecten, en zo zijn we weer mooi bezig samen!

ModderDag

Tijdens Internationale Modderdag zijn er ook in Nederland veel activiteiten om te klieren met modder. Bij Natuurtuin 't Bundertje gingen de bezoekers op woensdag 27 juni met blote voeten op stap. Ze maakten zelf modder met gieters water. Dat was dikke pret! In de stapelmuur werden plantjes met modder tussen de kieren gezet: sedum en muurleeuwbeukje. We hopen dat ze in de muur gaan groeien en bloeien.

Plantenwerkgroep op pad

Sinds enkele jaren organiseren de plantenwerkgroepen van IVN Bernheze, Oss, Uden en Veghel, gezamenlijke activiteiten zoals studieavonden, workshops, excursies. Donderdag 31 mei was er een excursie naar het zuiden georganiseerd. Tien plantenliefhebbers uit Oss en Veghel hebben hieraan deelgenomen. Bestemming was Plombières (Blieberg) in België en het doel was het bestuderen van de zinkflora.

foto Willie den Blanken

Blieberg ligt in het voormalig ministaatje Moresnet, net onder het Vaalse Drielandenpunt, en is rijk aan zink (galmei). Het zinkspaat of edelgalmei is afgezet in het dolomietgesteente uit het Onder-Carboon. Dat het staatje Neutraal Moresnet ontstaan is, is te danken aan het feit dat op het Congres van Wenen (1815) de Europese landen het niet eens konden worden over welk land dit zinkrijk strookje grond mocht bezitten, met als gevolg dat Moresnet toen deze status gekregen.

Zink is, in grote hoeveelheden, voor veel organismen een giftige stof. Er zijn planten die zich aangepast hebben aan de aanwezigheid van zink in de bodem; deze planten hebben verschillende strategieën ontwikkeld om te zorgen dat zij niet vergiftigd worden. Zo is het zinkviooltje een verbond aangegaan met een bodemschimmel die ervoor zorgt dat de wortels het metaal niet opnemen; zinkboerenkers neemt het zink op in zijn blaadjes en laat dan het blad na verloop van tijd vallen en zink engels gras scheidt het zink via openingen in het blad uit.

zinkviooltje, foto Willie den Blanken

Het natuurgebiedje bij Blieberg bestaat uit secundaire ertsresten die afkomstig zijn uit de mijnen en ontginning aan de oppervlakte. De Geul stroomt er doorheen en er ligt zelfs een kunstmatig tunnel waar de beek doorheen dendert.

Naast de al genoemde zinkflora is er ook nog zinkveldmuur en zink blaassilene gevonden. Typische Zuid-Limburgse soorten zoals bosbingelkruid, echt bitterkruid, wilde reseda, agrimonie, leverkruid, boskortsteel en schaduwgras groeien vooral langs de Geul waar ook de bosbeekjuffers een prachtige show ten beste gaven.

blauwe bremraap, foto Ton Hermans

De vlindersaars waren blij met het klaverblauwtje en de kleine parelmoervlinder. Voor de plantenliefhebbers was het hoogtepunt de blauwe bremraap, een plant die parasiteert op duizendblad. Een dag vol belevenissen voor de plantenwerkgroepleden en die volgend jaar een vervolg zal krijgen.

Karin Koppen

Geelbruine sapsteel

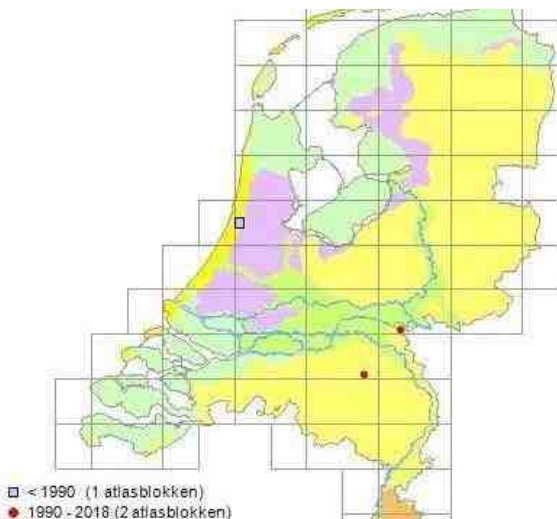
TON HERMANS (TEKST EN FOTO'S)

De Geelbruine sapsteel (*Hydropus subalpinus*) is in Nederland een uiterst zeldzame paddenstoel die slechts van twee plaatsen bekend is. De ene plaats ligt in de buurt van Haarlem, maar daar is de soort na 1987 niet meer waargenomen, en de andere plaats ligt in de buurt van Arnhem. Dit jaar is er een nieuwe tweede vindplaats ontdekt en wel in het klei-
ne beuken-populierenbosje bij het evenemententerrein tussen Erp en de fietsbrug over de Aa richting Keldonkse berg. Dit op het eerste oog niet zo interessant lijkend bosje krijgt dit jaar toevallig meer aandacht omdat het deel uitmaakt van het onderzoeksgebied van de Veghelse groep van de natuurgidsencursus van het IVN.

Geelbruine sapsteel (*Hydropus subalpinus*)

Op 2 mei, net voor de zeer warme periode van dit jaar in een tijd waarin je eigenlijk helemaal niet aan paddenstoelen denkt, vinden we in dit bosje een dertigtal exemplaren van een klein paddenstoeltje met een witte steel en een olijfbroin hoedje. Na lang speurwerk in boeken en op internet blijkt het de Geelbruine sapsteel te zijn, een soort die in eerste instantie wat weg heeft van een mycena maar op grond van microscopische kenmerken in het zeldzame geslacht *Hydropus* thuishoort. Er zijn ongeveer honderd soorten van het geslacht *Hydropus* die bijna allemaal in de tropen voorkomen. Slechts zes soorten zijn in Europa bekend en die zijn allemaal zeldzaam, ook buiten Nederland. Waarom ze zo zeldzaam zijn is een raadsel. De Geelbruine sapsteel groeit op dode begraven beukentakjes en die kom je in elk beukenbos tegen. Toch wordt de soort in Nederland nu dus op slechts twee plaatsen aangetroffen.

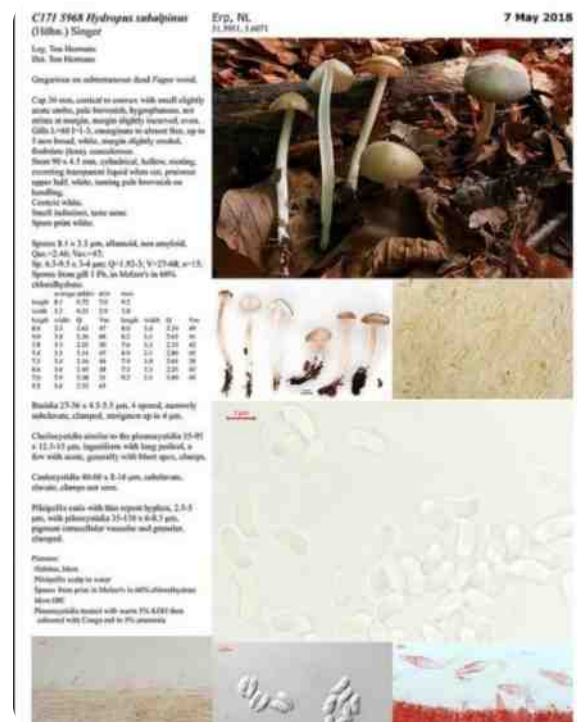
Verspreidingskaart Geelbruine sapsteel, copyright NDFD

De vondst van de Geelbruine sapsteel is niet onopgemerkt gebleven. Inmiddels is er door Gerrit Jansen uit Wageningen, lid van de barcodecommissie van de Nederlandse Mycologische Vereniging, Erps materiaal verzameld om in het herbarium van Naturalis in Leiden op te nemen en om het DNA van de soort te bepalen. De resultaten van zijn studie zijn te vinden op zijn blog.

In september brengen we weer een bezoek aan het bosje. Er staan zeker honderd exemplaren. De soort heeft de hete zomer dus goed doorstaan.

vastlegging vindplaats door Gerrit Jansen

Blog Gerrit: <https://www.flickr.com/photos/39538316@N07/41976470862/>

Wat is IVN?

IVN Veghel is aangesloten bij de landelijke IVN (Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid).

IVN wil de natuur in al haar kleur en veelvormigheid onder de aandacht van mensen brengen en daardoor bijdragen aan de verwondering en het respect voor al het leven rondom ons.

Daarom is onze zelfgekozen lijfspreuk: **In Voor Natuur**

Wat biedt IVN Veghel? Voor belangstellenden organiseert IVN lezingen, cursussen, tentoonstellingen, excursies en fietstochten in en rondom Veghel. Voor leden en donateurs zijn er naast deze activiteiten ook door het jaar heen enkele verenigingsavonden met diverse natuurthema's op het programma. De overige activiteiten vinden plaats in werkgroepverband. Wilt u daar een keer aan deelnemen, neem dan even contact op met de coördinator.

Lid worden?

Het lidmaatschap is €20 per jaar en voor huisgenoot-leden €10 per jaar. Nadere inlichtingen of aanmelden info@ivn-veghel.nl.

Wilt u IVN Veghel ondersteunen? U bent van harte welkom als donateur (minimum €10 per jaar).

Leden en donateurs ontvangen het verenigingsblad Sprokkels, het landelijk blad Mens en Natuur en het jaarprogramma van de afdeling. Voor meer informatie kunt u kijken op de website www.IVN-Veghel.nl

Afmelden? Vóór 1 december van het lopend jaar bij info@ivn-veghel.nl.

Vergelijkende plaatjes van positie knie en enkel voor mens, hond, paard en Flamingo

Waar is deze foto gemaakt?

De Meerijstad kent verschillende karakteristieke plekken zoals op de foto. Maar waar is dit?

Antwoord mailen vóór 1 november naar redactiesprokkels@ivn-veghel.nl. Onder de goede inzendingen wordt een klein prijsje verloot.

kerk in Erp

Slechtvalk in Erp

Dit voorjaar heeft voor het eerst een slechtvalk ge-
broed in Erp; pontificaal midden in het dorp, bo-
venop de kerk. Drie jongen zijn er uitgebroed. Eind
juni waren ze al scharrlend op een richel, goed te
zien.

(foto's Ton Hermans)

vrouwte slechtvalk

mannetje slechtvalk

jonge slechtvalk met prooiresten